

YONTMATAŞ ALETLERDE MORFOLOJİK TİPOLOJİ

ÖN KAZIYICILAR (GRATTOİR / END SCRAPER)

Tanım:

Uç taraflarından biri ya da ikili alet olması durumunda ikisi, dik olmayan devamlı düzeltile taşıyan ileri doğru çıkmış, az çok yuvarlak, ender olarak da düz bir alımla biten yonga ve dilgiler üzerine yapılmış aletlerdir.

Ön kazıyıcılarda, düzeltilenmiş kısım kenar kazıyıcılarınkine oranla daha dardır.

Leroi-Gourhan, iş gören kenarların kısa çıkarımlarla, dilgicik çıkarımlar ve dişlemeler ile oluşturulabileceğini belirtmiştir.

Ön kazıyıcılar özellikle üst Paleolitik kültür tabakalarında sayısal artış ve çeşitlenme gösterirler.

Ön kazıyıcıların üzerinde çalışan araştırmacılar bu tiplere çeşitli işlevler yüklemişlerdir. Örneğin F. Daleau, bunların et kesmeye yarayabileceklerini, çünkü kemikle temas gelen düzeltile kenarlardan kıymıkların koparak ete karışmayacağını ve sonuçta etle birlikte bu taş kıymıkların yutulması tehlikesinin bulunmadığını ve böylece taş devri insanının sindirim güçlüğü çekmeyeceğini belirtmektedir. Araştırmacı yine, ön kazıyıcıyı bulmanın büyük bir adım olduğunu, bu aletin kullanılmasından önce insanın iyi kesen bıçaklar kullandığını, fakat bunların ette kendilerinden kopan kıymıklar bıraktığını belirtiyor.

Leroi-Gourhan'a göre ise, kemik ya da odunumsu maddeleri rendelemek için kullanılmıştır.

Birçok araştırmacıya göre ön kazıyıcılar deri hazırlama aletiydiler. Yine bazılarına göre ise ön kazıyıcılar ağaç dallarını ok ucu şeklinde yontmaya yarıyorlardı.

Semenov'un ön kazıyıcıların aşınma izleri üzerinde yaptığı incelemeler, bu aletlerin kesme işleminde kullanıldığı görüşünü benimseyenlerin teorilerini, en azından üst Paleolitik için çürütüyor. "Şayet ön kazıyıcı hayvan postunu kesmek için kullanılsaydı aşınma izleri taşıyacaktı. Bu izler esas olarak iç yüzde ve aletin eksenine 60° ile 90° açıyla uzanan çizgiler halinde görünecekti. Cilalanmış alanın genişliği, dilginin kesilen nesne içine girme ölçüsüne bağlı olacaktı".

Keeley, kullanım izi gösteren 71 adet ön kazıyıcı üzerinde yapmış olduğu kullanım izi analizleri sonucunda 65 örneğin deri üzerinde kullanılmış olduğunu saptandığını belirtmiştir.

Sonneville-Bordes ve Perrot tarafından yapılan ön kazıyıcılar tip listesi şöyledir:

Basit ön kazıyıcı

Tipik olmayan ön kazıyıcı

İkili ön kazıyıcı

Sivri kemerli ön kazıyıcı

Düzeltili dilgi ya da yonga üzerine ön kazıyıcı

Aurignacien dilgi üzerine ön kazıyıcı

Yelpaze biçimli ön kazıyıcı

Yonga üzerine ön kazıyıcı

Yuvarlak ön kazıyıcı

Tırnak biçimli ön kazıyıcı

Omurgalı ön kazıyıcı

Kalın çıkmalı ön kazıyıcı

Düz çıkmalı ön kazıyıcı

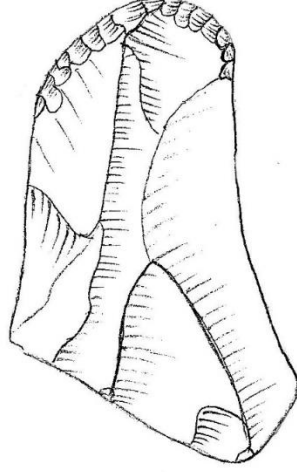
Omuzlu ön kazıyıcı

Çekirdek biçimli ön kazıyıcı

Rende

BASİT ÖN KAZIYICI

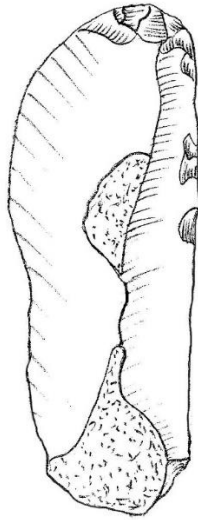
Uçlarından birinde devamlı ve - yenileme durumu dışında- dik olmayan düzelteler taşıyan, genellikle az çok yuvarlak, daha ender olarak da düz ya da eğik bir alınlı çevrelenmiş yonga ya da dilgilerdir.

Basit ön kazıyıcı

TİPİK OLMAYAN ÖN KAZIYICI

Düzeltileri beceriksizce ya da düzensiz bir şekilde yapılmış ön kazıyıcılardır.

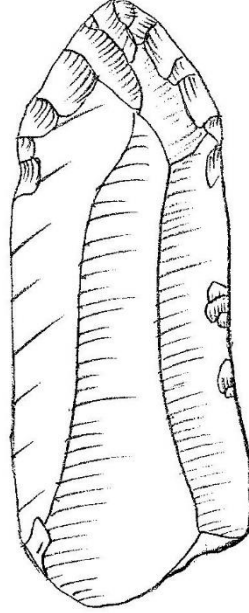
Tipik olmayan ön kazıyıcı

İKİLİ ÖN KAZIYICI

Daima birbirine zıt yönde iki kullanım ucu gösteren kenarları düzeltili ya da düzeltilsiz yonga ya da dilgiler üzerine yapılmış ön kazıyıcılardır.

SİVRİ KEMERLİ ÖN KAZIYICI

Basit, devamlı düzeltilelerle küt, düz ya da yatık sivri kemer şeklinde işlenmiş, ince dilgi ya da yongalar üzerine yapılmış yassı ön kazıyıcılardır. Kırılmış bir çember yayı, bu tiplerin “sivri kemer” özelliğini oluşturur.

Sivri kemerli ön kazıyıcı

DÜZELTİLİ DİLGİ YA DA YONGA ÜZERİNE ÖN KAZIYICI

Bir ya da iki kenarı devamlı düzeltilelerle işlenmiş yongalar ya da dilgiler üzerine yapılmış ön kazıyıcılardır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Bordes,F., Typologie du Paléolithique Ancien et Moyen, Presse du CNRS, Paris, 1998

Yalçinkaya, I., Alt ve Orta Paleolitik Yontmataş Endüstrileri Biçimsel Tipolojisi ve Karain Mağarası, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989